

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Epistola 232

Citation: Holberg, Ludvig: "Epistola 232", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F. J. Billeskov Jansen, Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 182.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-holb11val-shoot-workid64827.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

EPISTOLA CCXXXII.

Til **

Du forlanger at vide, hvad jeg dømmes om den Tvistighed, som blant vore Tidens Philosophos haver opvakt stor Bevægelse, nemlig: De Mundo Optimo. Det er: Om den skabte Verden er den beste. Jeg er ikke for at decidere udi philosophiske Tvistigheder, og allermindst udi saadanne, hvor man intet Parti kand tage, uden at underkaste sig farlige Indvendinger. Adskillige anseelige Mænd, blant hvilke ere Leibnitz og Wolff, foregive, at den skabte Verden er af alle Verdener, som GUD kunde skabe, den beste. Leibnitz søger at bestyrke sin Meening med saadanne Argumenter: GUD gjør det beste, som er mueligt; thi, hvis man anderledes lærer, nægter man enten GUDs gode Villie, eller hans Viisdom udi at udvælge det Beste. Heraf, siger han, flyder dette, at hvis de mindste onde Ting, som sees i Verden, fattedes, blev det ikke meere Verden; hvilken i hvad Stand den end findes, holdes for den beste, efterdi Skaberen den blant alle Verdener haver udvaldt. Denne Lærdom understøtter ogsaa Wolff, hvilken betiener sig af samme Ord. Man seer heraf korteligen, hvorpaa de grunde deres Meening, og hvilke Conseqvencer de foregive deraf vilde flyde, hvis man saadant nægter. Andre derimod have hæftigen søgt saadan Lærdom at bestride, og trække deraf ud langt farligere Suiter: De sige, at, hvis GUD af Fornødenhed haver udvaldt en Plan til Skabningen, hvorudi Ondt findes mænget med Godt,

183

saa flyder deraf, at ved Skabningen er stiftet en Fornødenhed til Synd, hvoraf GUD gjøres til Aarsag. (Thi deres Modstandere foregive, at udi de onde Ting selv er en Fornødenhed, saasom af de onde og gode Tings Sammenblanding den skabte Verdens Fuldkommenhed bestaaer. Det er saaledes, siger Wolff, at et Uhrverks Fuldkommenhed bestaaer udi Accord af alle de Parter, hvoraf det er sammensat, hvilke concurrere til det allmindelige Maal og den allmindelige Nytte, nemlig at tilkiendegive Timerne.) De sidste meene derimod, at langt fra de onde Ting med de gode concurrere til det store Sigte ved Skabningen, det er: til GUDs Ære, tvertimod de sige, at saadant strider lige tvert derimod: De examinere videre Wolfs Argumenter, som ere disse, nemlig, at GUD betienede sig af det Onde, som af et Middel, der beforder det Gode, og som gjør Verdens Machine fuldkommen; item at man af Erfarenhed seer en Nytte at flyde af en foregaaende Uheld. Til det første svare de, at det er u-anstændigt at tillegge GUD det, som han selv laster hos Mennesker; og til det sidste, at det ikke altiid holder Stik, saasom Erfarenhed viser, at en Nytte ikke gemeenligen flyder af en foregaaende Uheld. Man seer heraf, at begge Partier søge at trække farlige Conseqvencer af deres Modstanderes Lærdom. De første sige, at saasom de sidste nægte, at denne Verden af alle muelige Skabninger, er den beste, gjøre de derved Skaar, saavel udi GUDs Viisdom som udi hans Godhed; thi, hvis Verden af alle muelige Skabninger ej var den beste, kunde den ikke have været dannet af en viis og god Skaber. De sidste trække end farligere Følger af de førstes Meening: De sige, at, hvis man holder for, at Verden ikke kunde dannes anderledes, gjøres derved Skaar baade i GUDs Almagt og fri Villie, hvorved da bestyrkes den farlige Lærdom om Fatalitet, GUD underkastes en Skiebne, hvoraf han dependerer, og Menneskers onde Gierninger besmykkes, efterdi de maa skee af Fornødenhed. Det sikreste i mine Tanker er, at distingvere imellem Jorden, som den var udi den uskyldige Stand, og 184 som den er bleven efter Syndefaldet; thi, naar man siger, at udi den første Skabning det Onde ikke var mænget med det Gode, men at alting, som Skriften og vidner, var saare godt, kand Stridigheden nogenledes bilegges, og de sidste kand sige med de første, at den skabte Verden er den beste, saasom intet bedre kand imagineres. Men saasom Leibnitz, Wolff, og deres Tilhængere tale om Verden, som den nu er, og statuere de onde Tings Fornødenhed, som de sige at concurrere til Skabningens Fuldkommenhed, saa maa ovenanførte Conseqvencer deraf flyde, og de maa gribe til den Lærdom om Materiens Ævighed, og sige, at, saasom derudi var en Blanding af gode og onde Ting, saa kunde deraf ikke dannes uden en Verden af saadan Blanding. Dette er virkeligen en haard Nødd for dem at knække: De sige vel, at ved oven-anførte Distinction de onde Conseqvencer ikke hæves, saasom deraf flyder, at GUD haver skabt en Verden, som han forud saae, strax at bringes udi den Stand, som den er kommen udi ved Syndefaldet. Men ikke desmindre reede de sidste sig dog bedre her udf, og underkaste sig mindre Indvendinger, naar de distingvere imellem Verdens første og dens paafølgende Tilstand: Og, hvis man kunde antage den Lærdom om Hændelser og saadanne Gierninger, som flyde af Menneskets fri Villie, nemlig at de samme ikke befattes under GUDs Forudseelse, kunde denne Knude tillige med adskillige andre nogenledes løses. Men jeg haver paa andre Steder i mine Skrifter viset, at saadan Lærdom, i hvor stort Skin den end haver, ikke kand være antagelig: Og, eftersom saaledes er, staaer endnu en Knude tilbage; hvorudover jeg holder sikrest, intet herudi absolute at decidere, men at regne denne Materie til de Curiositeter, som Mennesker lade see udi at undersøge Mysteria, hvilke ere og stedse ville blive skiulte Ting for menneskelig Fornuft. Det var at ønske, at nogen kunde forfatte et Systema, hvorved disse Knuder kunde løses; thi en saadan kunde med bedre Føje fortjene den Titel af Defensor fidei, end Kong Henrik 8. Jeg priser vel dem, der have lagt Haanden 185 paa saadant Arbejde, efterdi Sigtet haver været at til intet gjøre de Indvendinger, som Naturalister anføre mod

Religionen. Men at fremture for længe derudi, efterat man haver seet de største Mænds frugtesløse Forsøg, er at storme mod sig selv, og at foretage sig noget som overgaaer eens Kræfter, og som er ligesom den filosofiske Steen for menneskelig Eftergrandskning. Under denne Erindring befatter jeg saavel mig selv som andre. Jeg forbliver etc.